

صحيفه اخلاق

برڪريڊ ڪتاب شريف «معراج السعادة»

پال سڌو اقبال (ره)

حبيب والهي

سرشناسه	: نراقی، احمد بن محمد مهدی، ۱۱۸۵-۱۲۴۵ ق
عنوان قراردادی	: معراج السعاده، برگزیده
عنوان و نام پدیدآور	: صحیفه اخلاق: برگزیده کتاب شریف "معراج السعاده" ملا احمد نراقی (ره) / حبیب واحدی
مشخصات نشر	: تهران: انتشارات دانشارات ایران، ۱۳۹۳
مشخصات ظاهری	: ۲۹۹ ص
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۶۵۱۷-۷۵-۹
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: اخلاق اسلامی -- متون قدیمی تا قرن ۱۴
شماره افزوده	: واحدی، حبیب، ۱۳۵۲
ه بندی کنگره	: ۱۳۹۳ م ۶۰۱۹/۷۵/۲۴۷ BP
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۶۱
مارک	: ۳۶۴۰۴۸۰

شناسنامه کتاب

نام کتاب:	صحیفه اخلاق
گردآورنده:	حبیب واحدی
مدیریت انتشارات:	روح الله گلستانی
مسئول امور نشر:	محمد رسول نصرتی
صفحه‌آرا:	نسیم امیری
ناشر:	انتشارات دانشیاران ایران
چاپ و صحافی:	پرستش
قیمت:	۱۳۵۰۰ تومان
نویت چاپ:	اول/ ۱۳۹۳
شمارگان:	۱۰۰۰ نسخه

مرکز پخش:

تهران، میدان بهارستان، خیابان مجاهدین اسلام، کوچه آذر
 همراه: ۰۹۱۲۱۳۸۳۷۱۸، تلفن: ۷۷۶۷۰۵۶۹، ۷۷۶۷۰۷۳۱
 فروشگاه اینترنتی کتاب پایابوک: www.payabook.com

فهرست مطالب

۲۱	 آغاز سخن
۲۳	 مروری کوتاه بر زندگی ناموس اخلاقی (ع)
۲۵	 گفتار سه تن از بزرگان در باب کتاب معراج السعاده
۲۷	 اهمیت اخلاق از منظر حضرت آیت الله جوادی علی (ع)
۲۷	 نقش بی بدیل اخلاق در دنیا و آخرت
۲۸	 وجه نیازمندی به اخلاق اسلامی
۲۹	 فلسفه تلقین میت در قبر و آغاز برزخ
۲۹	 توانفرسا بودن غیر قابل تصور مرگ برای عموم انسانها
۳۰	 هنرمندی علم اخلاق در تحصیل زیبایی انسان
۳۳	 مقدمه
	باب اول: در بیان بعضی مقدمات نافع، از بیان حالات نفس و منفعت فضیلت اخلاق و
۳۵	 مضرت ردایل آن
۳۶	 شناختن نفس، مقدمه شناختن خدا
۳۶	 تأثیر شناختن نفس در تهذیب اخلاق
۳۸	 لذت و الم جسم و روح
۳۹	 حصول ملکات نفسانیه به تکرار اعمال
۳۹	 فایده علم اخلاق و برتری آن بر سایر علوم

باب دوم: در سبب انحراف اخلاق از جاده پسندیده و حصول اخلاق ذمیمه و بیان قوای نفس انسانی	۴۱
فصل اول: قوای چهارگانه و تبعیت سایر قوا از آنها	۴۲
فصل دوم: لذت و الم قوای چهارگانه	۴۴
فصل سوم: شأن قوه عقلیه و وهمیه	۴۷
فصل چهارم: اجناس صفات نکوهیده	۴۹
فصل پنجم: تقابل صفات فاضله و اوصاف نکوهیده	۵۰
فصل ششم: مشبه شدن صفات رذیله به صفات حسنه	۵۲
باب سوم: در بیان محافظت اخلاق حمیده	۵۵
شبهات علم اخلاق به علم طب	۵۶
مقدمه تزکیه نفس	۵۷
تشخیص امور نفسیه	۵۸
اسباب امراض نفسیه	۵۸
باب چهارم: در تمیز انواع اخلاق و بیان شرافت فضایل و کیفیت اکتساب هر یک و شرح مفاسد رذایل و بیان مراحله خصوصیات هر یک از آنها	۵۹
مقام اول: ملکه عدالت	۶۱
اقسام و درجات عادل	۶۱
عدالت سر منشاء کمال و سعادت	۶۳
انصاف مصلح به عدالت	۶۴
مقام دوم: در بیان معالجه اخلاق ذمیمه که متعلق است به رذایله	۶۵
مطلب اول: در بیان دو جنس رذیله جریزه و جهل صفا	۶۵
حکمت علم به حقایق اشیاست	۶۶
شرافت و فضیلت علم	۶۶
آداب و شروط تعلم	۶۷
درجات علم از نظر شرافت و وجوب تحصیل	۶۷
در تحصیل علم الهی	۶۸
وجوب عینی علم اخلاق	۶۸
علم مقدمه عمل	۶۸
مطلب دوم: رذائلی که از جریزه و جهل ناشی می شوند	۶۹

- ۶۹ صفت رذيله اول: جهل مرکب
- ۶۹ صفت رذيله دوم: شك و حيرت
- ۷۰ يقين و اقل مراتب آن
- ۷۰ علامات صاحب يقين
- ۷۲ صفت رذيله سوم: شرك
- ۷۲ توحيد و اقسام آن
- ۷۳ اقسام توحید در مراتب توحيد
- ۷۴ صفت رذيله چهارم: خواطر نفسانی و وساوس شیطانی
- ۷۴ افکاری که دل را مشغول می کند
- ۷۵ اقسام همام و رسوب و علامات آنها
- ۷۶ معالجه امور نفسانی
- ۷۷ غفلت از خدا سبب است که شیطان
- ۷۸ ذکر قلبی مانع وساوس و خواطر
- ۷۸ مراتب ذکر
- ۷۹ کیفیت سدايُابِ خواطر، و رفع وساوس
- ۷۹ خواطر و افکار نیکو و ستوده
- ۸۰ نقش قوه خیال و واهمه و عاقله
- ۸۱ تفکر در اعمال و افعال خود
- ۸۲ صفت رذيله پنجم: مکر و حيله
- ۸۳ مقام سوم: در بیان صفات رذيله و اخلاق جميله که متعلق است به غضبيه
- ۸۴ انواع صفات رذيله متعلقه به قوه غضبيه
- ۸۴ صفت رذيله اول: ترس و اقسام آن
- ۸۵ انواع ترس های ناپسند
- ۸۵ علل ترس از مرگ
- ۸۸ اطمینان قلب
- ۸۸ صفت رذيله دوم: ایمنی از مکر خدا
- ۸۸ سبب ایمنی از مکر الله
- ۸۹ خوف از خدا و انواع آن
- ۹۰ مکروهاتی که سر منشأ خوف و ترس است

- ۹۱ ترس از سوء عاقبت
 ۹۱ خوف از خدا عالی‌ترین درجه خوف
 ۹۲ کیفیت تحصیل صفت خوف از خدا - جلّ جلاله
 ۹۳ علت نترسیدن از سوء خاتمه
 ۹۵ صفت رذیله سوم: یأس و ناامیدی از رحمت خدا و مذمت آن
 ۹۵ رجاء و امیدواری به خدا
 ۹۶ اخبار در فضیلت رجاء
 ۹۶ اموری که باعث نجات مؤمنین و امید گنهکاران است
 ۹۷ خوف اصلاح است یا رجاء؟
 ۱۰۰ صفت رذیله چهارم: ضعف نفس و سستی آن
 ۱۰۰ قوت نفس
 ۱۰۱ صفت رذیله پنجم: دون‌همنی و مذمت آن
 ۱۰۲ صفت رذیله ششم: بی‌نیستی و بی‌حمیتی
 ۱۰۲ غیرت در دین، ناموس، اولاد، مال
 ۱۰۴ صفت رذیله هفتم: عجز و تاراجی و مذمت آن
 ۱۰۴ وقار و طمأنینه
 ۱۰۵ صفت رذیله هشتم: سوء ظن به خدا و خلق
 ۱۰۶ راه معالجه بدگمانی به خدا و خلق
 ۱۰۷ صفت رذیله نهم: غضب و اسباب آن
 ۱۰۷ غضب مفرط و مفاصل آن
 ۱۰۸ معالجه غضب
 ۱۱۰ حلم و کظم غیظ
 ۱۱۰ صفت رذیله دهم: درصدد انتقام بودن و مذمت آن
 ۱۱۱ صفت رذیله یازدهم: غلظت و درشتی در گفتار و کردار
 ۱۱۱ شرافت مدارا کردن با مردم
 ۱۱۲ صفت رذیله دوازدهم: کج خلقی
 ۱۱۲ معالجه کج خلقی
 ۱۱۳ صفت رذیله سیزدهم: عداوت و دشمنی
 ۱۱۳ معالجه عداوت و دشمنی

- ۱۱۴..... مذمت ضرب و شتم، فحش، لعن و طعن
- ۱۱۶..... نفرین به مسلمان
- ۱۱۷..... صفت ردیله چهاردهم: عجب و مذمت آن
- ۱۱۸..... معالجه مرض عجب
- ۱۱۹..... علاج عجب به علم و دانش
- ۱۲۰..... علاج عجب به عبادت و طاعت
- ۱۲۱..... علاج عجب به ورع و تقوی و نحو اینها
- ۱۲۱..... علاج عجب به حسب و نسب، جمال، مال، قدرت، جاه و منصب، عقل و زیرکی
- ۱۲۳..... شکست شکسته نفسی و حقیر شمردن خود
- ۱۲۴..... صفت ردیله نهم: نزدیکی و غرور
- ۱۲۴..... تجسم متکبرین در روز قیامت
- ۱۲۵..... اقسام تکبر و درجات تکبر
- ۱۲۵..... طریقه معالجه تکبر با شایع و غشی
- ۱۲۷..... مذموم بودن ذلت و خواری
- ۱۲۷..... صفت ردیله شانزدهم: تفاخر و استعجاب
- ۱۲۸..... صفت ردیله هفدهم: بغی و سرکشی
- ۱۲۸..... صفت ردیله هجدهم: خودستایی
- ۱۲۸..... صفت ردیله نوزدهم: عصبیت
- ۱۲۹..... صفت ردیله بیستم: کتمان حق
- ۱۲۹..... صفت انصاف
- ۱۲۹..... صفت ردیله بیست و یکم: قساوت قلب و سخت دلی و علاج آن
- مقام چهارم: در بیان آنچه متعلق است به قوه شهویه از ردایل صفات و کیفیت اینها، و فضایل ملکات و طریق تحصیل آنها.....
- ۱۳۱..... اول: شره و شکم پرستی
- ۱۳۳..... ثمرات گرسنگی
- ۱۳۳..... مفساد پیروی از شهوت
- ۱۳۴..... دوم: مذمت خمود و فواید نکاح
- ۱۳۶..... در بیان صفت نیکوی عفت
- ۱۳۶..... اول: محبت دنیا

۱۳۸	تقسیم دنیا به مذموم و غیر مذموم
۱۳۹	مذمت دنیا و بی ارزشی و بی اعتباری آن
۱۴۴	دنیای ممدوح و مذموم
۱۴۵	فقر و غنا و حالت‌های آنها
۱۴۶	مذمت مال و مال‌داری
۱۴۷	مدح مال و ثروت
۱۴۷	مفاسد مال و ثروت
۱۴۸	فواید مال
۱۴۹	طرق رهایی از مفاسد مال
۱۵۰	ژورنالیست‌ها و آن
۱۵۰	دید از دستگاه آیات و روایات
۱۵۳	درجه‌بندی و اقسام فقر
۱۵۶	دوم: غنا و فقر
۱۵۶	فقر و اقسام آن
۱۵۷	فضیلت و شرافت فقر
۱۵۹	فضیلت فقیر صابر و راضی بر غنی بیکسختی
۱۶۰	فرق بین فقیر و گدا و مذمت گدا
۱۶۲	سوم: حرص
۱۶۳	ملکه قناعت
۱۶۳	طریقه معالجه صفت حرص، و تحصیل ملکه قناعت
۱۶۵	چهارم: طمع
۱۶۶	شرافت استغنا و قطع طمع
۱۶۷	پنجم: بخل و مذمت آن
۱۶۷	فضیلت سخاوت
۱۶۷	ایثار، بالاترین مرتبه سخاوت
۱۶۸	معالجه مرض بخل
۱۶۹	چگونگی مصرف مال
۱۶۹	نکات باطنی سخاوت
۱۷۰	اسرار و جوب زکات

۱۷۱	آداب اتفاق
۱۷۳	علاج منت گذاشتن و ابدای فقیر
۱۷۳	آداب اتفاق شونده
۱۷۵	عظایم مستحب
۱۷۶	اول: صدقات مستحب
۱۷۷	دوم: هدیه
۱۷۷	سوم: مهمانی کردن
۱۷۷	آداب پیمان
۱۷۸	حرام: حق معلوم و حق حصاد
۱۷۹	پنجم: رضایت دادن
۱۷۹	مهلت دادن قرض
۱۷۹	اعانت مسکین نمودن
۱۸۰	بذل مال به جهت حفظ آبرو و شرف اشرار
۱۸۰	ساختن مسجد، مدرسه و غیره
۱۸۰	ششم: خوردن مال حرام
۱۸۱	اموال حلال و حرام و مشبه و درجات آنها
۱۸۱	فرق بین هدیه و رشوه
۱۸۲	فضیلت اجتناب از مال حرام
۱۸۲	مداخل مال حلال
۱۸۳	هفتم: خیانت و غدر در مال
۱۸۳	هشتم: فرو رفتن در باطل
۱۸۴	نهم: تکلم به سخنان بیهوده
۱۸۵	فایده خاموشی و ترک سخنان لغو و بی فایده
۱۸۷	مقام پنجم: صفات بسیاری از رذایل و فضایل که متعلق است به سه قوه عاقله، غضبیه، شهوانیه و سه قوه از این سه قوه
۱۸۷	صفت اول: حسد و مفاصد آن
۱۸۸	مراتب حسد
۱۸۹	موجبات حسد
۱۹۰	حسدورزی هر صفتی به صفت خود

۱۹۰	محبت دنیا منشاء همه اسباب حسد
۱۹۱	معالجه مرض حسد با علم و عمل
۱۹۲	حسد مذموم و حرام
۱۹۳	مدح و فضیلت نصیحت و خیر خواهی
۱۹۳	صفت دوم: اهانت و تحقیر نمودن بندگان خدا
۱۹۳	تعظیم و احترام کردن به بندگان خدا
۱۹۳	احترام سادات
۱۹۴	صفت سوم: ظلم و مفساد آن
۱۹۶	عدالت و فضیلت آن
۱۹۶	فوائد عدالت
۱۹۷	الجهل و ظلم و تحصیل ملکه عدالت
۱۹۸	صفت چهارم: بی امانت مسلمین و عدم اهتمام در امور ایشان
۱۹۸	اهتمام در دینای حوائد مسلمین
۱۹۸	صفت پنجم: کوتاهی مسامحه کردن در امر به معروف و نهی از منکر
۱۹۹	اهتمام در امر به معروف و نهی از منکر
۱۹۹	وجوب امر به معروف و نهی از منکر و شرایط آن
۲۰۰	شرایط امر و نهی شونده
۲۰۱	مراتب امر به معروف و نهی از منکر
۲۰۱	صفت ششم: قهر کردن و دوری از برادران
۲۰۲	فضیلت و ثواب آشتی و الفت
۲۰۲	صفت هفتم: قطع صله رحم و اسباب آن
۲۰۳	وجوب و فضیلت صله رحم و فوائد آن
۲۰۴	صفت هشتم: عقوق والدین و مذمت آن
۲۰۵	فضیلت نیکی به والدین
۲۰۵	حقوق همسایگان
۲۰۶	صفت نهم: مذمت عیب جوئی کردن
۲۰۶	فضیلت عیب پوشی کردن
۲۰۷	صفت دهم: مذمت فاش کردن راز مردم و فضیلت راز داری
۲۰۸	صفت یازدهم: سخن چینی و نمایی و مفساد آن

۲۰۸	اعتنا نکردن به سخن نمام
۲۰۸	اصلاح میان مردم و فضل و ثواب آن
۲۰۸	صفت دوازدهم: شمانت کردن
۲۰۹	صفت سیزدهم: مرأ و جدال و مخاصمه
۲۰۹	ممدوح بودن خصومت در حق شرعی
۲۱۰	صفت چهاردهم: سخریه و استهزاء کردن
۲۱۱	صفت پانزدهم: مزاح، شوخی و بذله گویی
۲۱۱	صفت شانزدهم: معنی و حقیقت غیبت
۲۱۱	فصل اول: حقیقت غیبت
۲۱۲	غیبت غیبت
۲۱۲	حکم شنودن غیبت
۲۱۳	فصل دوم: آیات و اخبار وارد شده در حرمت و مذمت غیبت
۲۱۴	فصل سوم: معالجه احوال مرض غیبت
۲۱۴	معالجه تفصیلی مرض غیبت
۲۱۵	فصل چهارم: مواضعی که غیبت جایز است
۲۱۷	مواضع دیگری که بعضی از علماء، حکم به تحریم غیبت کرده‌اند
۲۱۸	فصل پنجم: شرافت ستایش و مدح مسلمین
۲۱۸	صفت هفدهم: دروغ گفتن
۲۱۹	مواضعی که دروغ گفتن در آنها جایز است
۲۱۹	توریه کردن
۲۲۰	دروغهای حرامی که مردم در آنها سهل انگارند
۲۲۰	اجتناب از کذب، و طریقه خلاصی از آن
۲۲۰	دروغ گفتن مایه رسوایی
۲۲۱	صدق و راستگویی
۲۲۱	کذب در کردار و اعمال
۲۲۱	مفاسد و آفات زبان
۲۲۲	خاموشی ضد آفات و مفاسد زبان
۲۲۳	صفت هیجدهم: حُب جاه، شهرت و ریاست
۲۲۳	آیات و روایات وارد شده در مذمت حب جاه طلبی

۲۲۴	جاه و ریاست بی ضرر و ممدوح
۲۲۴	علاج علمی مرض حبّ جاه و ریاست
۲۲۵	معالجه عملی حبّ جاه
۲۲۶	شرافت گمنامی و بی اعتباری در نظر مردم
۲۲۷	صفت نوزدهم: دوست داشتن مدح و ثناء و کراهت بد نامی
۲۲۷	اسباب مدح و خوش آمد گویی
۲۲۸	معالجه حبّ مدح و ثناء و کراهت از مذمت
۲۲۸	صفت بیستم: ریا و خودنمایی
۲۲۹	اقسام و انواع ریا
۲۳۰	مفاد اقسام ریا و احکام آنها
۲۳۴	درج ریا
۲۳۵	معالجه عملی ریا
۲۳۶	اخلاص
۲۳۷	فضیلت و شرافت اخلاص
۲۳۸	صفت بیست و یکم: نفاق دوویی، و مذمت آن
۲۳۸	موارد استثنا شده از نفاق
۲۳۹	صفت بیست و دوم: غرور
۲۴۰	طوایف اهل غرور، و اسباب غرور و معالجه آنها
۲۴۵	صفت بیست و سوم: طول امل و اسباب آن
۲۴۶	قصر امل و فواید آن
۲۴۶	طوایف مختلف مردم در رابطه با طول امل و قصر امل
۲۴۷	معالجه طول امل
۲۵۰	صفت بیست و چهارم: اصرار بر معاصی و عدم پشیمانی از آن
۲۵۱	توبه و پشیمانی و اسباب آن
۲۵۲	فضیلت توبه
۲۵۴	توبه مقبول و شرایط آن
۲۵۵	اقسام توبه و بیان آنها
۲۵۷	کمال توبه از نظر حضرت علی (علیه السلام)
۲۵۸	اجتناب از گناهان کبیره، کفاره گناهان صغیره

اسبابی که گناه صغیره را کبیره می کند	۲۵۹
اقسام توبه کنندگان	۲۵۹
صفت بیست و پنجم: فراموشی از اعمال خود، و غفلت از محاسبه آنها	۲۶۰
محاسبه و مراقبه	۲۶۱
عقل، تاجر راه آخرت	۲۶۱
صفت بیست و ششم: کراهت و تنفر طبع	۲۶۲
اسباب محبت و اقسام آن	۲۶۳
راهها، لقاء و مشاهده و وصال حضرت حق	۲۶۷
طریق تحصیل محبت و معرفت خدا	۲۶۹
علامت آثار محبت خدا	۲۶۹
حقیقت شریعت به انیس خدا	۲۷۲
حقیقت انیس به خدا	۲۷۲
خلوت و عزلت و فواید آن	۲۷۳
فواید مخالطه با مردم	۲۷۳
پیرامون حب فی الله و بغض فی	۲۷۶
صفت بیست و هفتم: اعتراض بر اراده و تقدیر خدا	۲۷۷
رضا بر قضا و مقدرات الهی	۲۷۷
رضا از ثمرات محبت	۲۷۸
عدم منافات رضا با دعا	۲۷۹
طریق تحصیل رضا	۲۸۰
صفت بیست و هشتم: حزن و اندوه بر امور دنیوی و علاج آن	۲۸۱
صفت بیست و نهم: مذمت بی اعتمادی به خدا و اعتماد به غیر خدا	۲۸۳
توکل بر خدا و فضیلت آن	۲۸۳
تقسیم امور بندگان	۲۸۵
درجات توکل	۲۸۶
طریقه تحصیل صفت توکل و علامت حصول آن	۲۸۷
صفت سی‌ام: کفران نعمت و شکر آن	۲۸۷
فضیلت شکر نعمت	۲۸۸
شناخت اسباب کسب رضای خدا	۲۸۹

- شکر نعمت و کفران نعمت به اموری که در اختیار انسان است ۲۹۰
- شناختن نعمتهای الهی ۲۹۰
- طریقه تحصیل شکرگزاری حضرت باری ۲۹۱
- صفت سی و یکم: جَزَع و بی تابى ۲۹۳
- صبر و شکیبایی ۲۹۳
- صبر در حال رفاه و نعمت ۲۹۴
- ثمراتی که بر صبر مترتب می شود ۲۹۵
- اموری که طالب صبر باید مراعات نماید ۲۹۶
- صفت سی و دوم: فسق و خروج از اطاعت خدا ۲۹۹